

FAKSIMIL & AVSKRIFT

Arkiverad under datum 1987-00-03

Donald Broady & Mario Marx, "[Kapitel] 7. Att erfaras, att bilda sig, att ärva", pp. 66–70 i Mario Marx, *Att arbeta med tema i fritidshem. Samtal – Ideer – Förslag*. Socialstyrelsen/Utbildningsförlaget, Stockholm 1987.

[D.B. intervjuad av M.M.]

1987

Mario Marx

Att arbeta med tema i fritidshem

Samtal—Idéer—Förslag

Socialstyrelsen
Utbildningsförlaget

Stockholm 1987

7. Att erfara, att bilda sig, att ärva

I kapitel sju diskuterar Donald Broady kultur, kulturarv och kulturindustri. "Ärva", säger han, på tal om kulturarv, "är inte samma sak som att ta emot. Att ärva är något aktivt. Ett kulturarv måste varje individ, utifrån sin bakgrund och sin framtid, göra till sitt".

Donald Broady tillhör forskningsgruppen för läroplansteori och kulturreproduktion vid samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Han har bland annat publicerat böckerna Utbildning och politisk ekonomi (1978) och Den dolda läroplanen (1981).

Ett honnörsbegrepp i den pedagogiska debatten är kultur. Det positiva som skall åstadkommas förknippas alltid med kultur och kulturella satsningar. Men vad betyder egentligen begreppet? Hur vill du definiera det?

För det första kan kultur betyda allt det människor faktiskt ägnar sig åt — att gå på fotboll, dricka öl, läsa poesi osv. Denna definition är beskrivande utan någon värdeladdning.

En annan definition är vanlig på tidningarnas kultursidor och i skolors kultursatsningar. Där är det underförstått att kultur är "värdefull" kultur. Det är god litteratur, konst och kanske att spela egen musik.

En tredje definition är att kultur är det som de övre skikten i samhället anser värdefullt. Det är sådant som är auktoriserat, godkänt, och för att avgöra det finns det en mängd institutioner. Här avgörs exempelvis vad som skall in i sko-

lans läroplan och vad som får anslag. Även denna definition är beskrivande. Vad som klassificeras som t ex litteratur avgörs av att bestämda ledande skikt har investerat i att göra denna kultur till sin. I denna mening existerar finkultur verkligen och bör göras till föremål för undersökningar, inte minst i arbetet med skolbarn. Det hjälper inte stort att jämlikhetsivrare vuxna förklarar att allt är kultur, när barnen in på kroppen känner att det anses som värdefullare att gå på stadsteatern än att lyssna på hårdrock.

Du skrev någon gång — "om man vill tala om pedagogik behöver man ord som bildning, erfarenhet, konst och kunskap". Kan du utveckla det?

Idag ger man ofta dessa ord en substantivisk innebörd. Ta ordet bildning t ex. Det uppfattas som bildningsgods, som en fixerad uppsättning kunskaper och förhållningssätt, som resultat och inte som en verksamhet. Man talar om bildning som om det vore fråga om givna texter att läsa, givna åsikter att tillägna sig och givna trossatser att omfatta — auktoriserade skafferikunskaper.

Den amerikanske filosofen och pedagogen John Dewey gjorde redan kring sekelskiftet ordet erfarenhet till ett nyckelbegrepp inom den progressiva pedagogiken. Han talar om erfarenhet av mänskliga samhällen. Idag uppfattas uttrycket i stil med "att utgå från barnens intressen och erfarenheter", ofta som om det handlade om tillfälliga nycker och intryck — som att barn gillar gulldhamstrar och får blodpudding till lunch. Jag menar att alla de här orden har att göra med att man gör någonting med sig själv. De kan ges en aktiv innebörd, en verbinnebörd, och inte en substantivinnebörd. Man bildar sig, man skapar sig själv, man erfar och man kunskapar.

Hur ser du då på innebörden i begreppet kulturarv?

Jag tycker att man gör samma sak här. Man talar sällan om ärvande, om verbet ärva, om en aktiv innebörd. Att ärva är

inte samma sak som att ta emot, utan det är att göra något till sitt. Och det måste varje generation göra på sitt sätt. Det legitimerade kulturarvet är alltid definierat av ett visst skikt i samhället. Inte nödvändigtvis de som har mest pengar, men de med den mesta utbildningen och gott om annat symboliskt kapital. Vi var ju faktiskt bara 20 % som gick i läroverket på 50-talet, resten gjorde annat. Vi förberedde oss för ett socialt liv, där det var lämpligt att t ex känna till namnen på nobelpristagarna och att ha läst Dante och Ekelöf. De andra som inte förberedde sig på ett sådant liv brydde sig inte om detta kulturarv.

Med det vill jag säga, att kulturarvet har att göra med barnens olika bakgrunder och olika framtider. När man idag ofta talar om ett kulturarv, som alla mår lika bra av att tillägna sig, så glömmar man bort den skillnaden i bakgrund och framtid.

Begreppet kommersialism används ibland i debatten som ett synonymt ord för det onda, det skadliga. Hur vill du definiera begreppet?

Kommersialism är ett begrepp som ingår i den offentliga diskussionen. Det är ett slagord i kulturpolitiken. Botemedlet mot kommersialismens skadliga verkningar är väldigt ofta offentliga åtgärder av typen antinarkotikakampanjer.

Jag tycker att det är oklart vad kommersialism egentligen är. Man kan se på den från många utgångspunkter. Viktigt är att fråga sig huruvida kommersialism, eller för att använda ett precisare begrepp, kulturindustrin, skapar behov eller inte. Här tror jag, att det snarare är så att kulturindustrin tar tag i, förvränger och slår mynt av behov som redan finns. Behov av att vara omtyckt och vacker. Behov av närhet, uppskattning och att vara lycklig. Alla behov som många av oss har och som finns där, antingen kulturindustrin finns där eller inte.

Då vi nyligen renoverade fritidshemmet var våra barn med och inredde. Bland några affischer som barnen satte upp på väggarna fanns USA:s filmhjärte Rambo. Vad betyder han för barnen, tror du?

Hos pojkar, tror jag, är det en längtan efter att vara stark, att kunna kontrollera sin omvärld. Att inte, särskilt i de här åren, behöva uppleva några situationer av osäkerhet. Utestänger vi alla de behov som Rambo symboliserar, så kommer de tillbaka bakvägen på något sätt. Det obehagliga med den filmen tyckte jag var att man vände på historien. Stormakten är Vietnam. Det lilla folket är USA, personifierat av dels en spillra amerikanska krigsfångar som alltsedan kriget möglat i vietnamesiska bambuburar, dels deras räddare Rambo, utrustad, inte med bombplan, utan med knivar och pilbåge.

Ett gemensamt drag — historielöshet — hittar vi också hos andra av dagens filmhjältar som Mad Max och Conan Barbaren. Dessa filmer verkar klippta på måfå. De har ingen logisk handling och där finns ingen historia som är igenkännlig för oss. Det gemensamma för dessa hjältar är att de är amoraliska. De försöker inte hjälpa någon annan än sig själva. De existerar före historien och vi vet om dem, att de skall komma att grunda egna dynastier och imperier. De är Nietches övermänniska som sätter sina egna värden. Filmerna är mycket populära bland ungdomar. Enligt min uppfattning måste det vara uttryck för att fundamentala värden är ruckade. Min ungdoms hjältar stod för det goda och slogs mot det onda.

Hur vill du förklara det?

På något sätt har mycket ändrat sig. Föräldrarnas och lärarnas erfarenhet av hur det var att vara barn på 50-talet har förlorat i giltighet. Det gäller mycket av det som var grundläggande i både kärlekslivet och arbetslivet. Det är t ex ovanligt nu att man gifter sig och lever tillsammans livet ut.

Arbetsmarknaden är mycket osäker. Man kan inte skaffa sig en yrkesutbildning och vara säker på att man får ägna sig åt just det arbetet under hela sitt yrkesverksamma liv. Genom den teknologiska utvecklingen försvinner yrken och det tillkommer snabbt nya. Nya arbetsuppgifter som inte fanns tidigare växer fram och man kan inte återgå till kända mönster.

Tror du att det är en framkomlig väg att tillsammans med barnen titta på dessa filmer och analysera dem?

Ja, men då får man inte ställa sig själv utanför. Jag har några gånger varit med i en grupp och läst Nick Carter och kärleksromaner. Vi har då inte börjat betygsätta bra och dåliga värderingar, utan pratat om det sug som t ex kärleksromaner utövar på oss själva. Behovet av närhet, värme och rädslan att skiljas från den man tycker om.

Pedagoger har ofta en tendens att lägga det onda utanför sig själva. Jag tror att det är farligt att inte erkänna att man i någon mening fascineras av sliskiga berättelser och våld. Det finns mer framkomliga vägar än att moralisera. Det är viktigt att producera, skapa själv — kanske skriva egna kärleksberättelser, göra egna pjäser — att producera egen kultur.

AVSKRIFT

av "[kapitel] 7. Att erfaras, att bilda sig, att ärva",
pp. 66–70 i Mario Marx, *Att arbeta med tema i fritidshem. Samtal – Ideer – Förslag*,
Socialstyrelsen/Utbildningsförlaget, Stockholm 1987.

7. Att erfaras, att bilda sig, att ärva

I kapitel sju diskuterar Donald Broady kultur, kulturarv och kulturindustri. "Ärva", säger han, på tal om kulturarv, "är inte samma sak som att ta emot. Att ärva är något aktivt. Ett kulturarv måste varje individ, utifrån sin bakgrund och sin framtid, göra till sitt".

Donald Broady tillhör forskningsgruppen för läroplansteori och kultureproduktion vid samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Han har bland annat publicerat böckerna *Utbildning och politisk ekonomi* (1978) och *Den dolda läroplanen* (1981).

Ett honnörsbegrepp i den pedagogiska debatten är kultur. Det positiva som skall åstadkommas förknippas alltid med kultur och kulturella satsningar. Men vad betyder egentligen begreppet? Hur vill du definiera det?

För det första kan kultur betyda allt det människor faktiskt ägnar sig åt – att gå på fotboll, dricka öl, läsa poesi osv. Denna definition är beskrivande utan någon värdeladdning.

En annan definition är vanlig på tidningarnas kultursidor och i skolors kultursatsningar. Där är det underförstått att kultur är "värdefull" kultur. Det är god litteratur, konst och kanske att spela egen musik.

En tredje definition är att kultur är det som de övre skikten i samhället anser värdefullt. Det är sådant som är auktoriserat, godkänt, och för att avgöra det finns det en mängd institutioner. Här avgörs exempelvis vad som skall in i skolans läroplan och vad som får anslag. Även denna definition är beskrivande. Vad som klassificeras som t ex litteratur avgörs av att bestämda ledande skikt har investerat i att göra denna kultur till sin. I denna mening existerar finkultur verkligen och bör göras till föremål för undersökningar, inte minst i arbetet med skolbarn. Det hjälper inte stort att jämlikhetsivrare vuxna förklarar att allt är kultur, när barnen in på kroppen känner att det anses som värdefullare att gå på stadsteatern än att lyssna på hårdrock.

Du skrev någon gång - "om man vill tala om pedagogik behöver man ord som bildning, erfarenhet, konst och kunskap". Kan du utveckla det?

Idag ger man ofta dessa ord en substantivisk innebörd. Ta ordet bildning t ex. Det uppfattas som bildningsgods, som en fixerad uppsättning kunskaper och förhållningssätt, som resultat och inte som en verksamhet. Man talar om bildning som om det vore fråga om givna texter att läsa, givna åsikter att tillägna sig och givna trossatser att omfatta – auktoriserade skafferikunskaper.

Den amerikanske filosofen och pedagogen John Dewey gjorde redan kring sekelskiftet ordet erfarenhet till ett nyckelbegrepp inom den progressiva pedagogiken. Han talar om erfarenhet av mänskliga samhällen. Idag uppfattas uttrycket i stil med "att utgå från barnens intressen och erfarenheter" ofta som om det handlade om tillfälliga nycker och intryck – som att barn gillar gulldhamstrar och får blodpudding till lunch. Jag menar att alla de här orden har att göra med

att man gör någonting med sig själv. De kan ges en aktiv innebörd, en verbinnebörd, och inte en substantivinnebörd. Man bildar sig, man skapar sig själv, man erfar och man kunskapar.

Hur ser du då på innebörden i begreppet kulturarv?

Jag tycker att man gör samma sak här. Man talar sällan om ärvande, om verbet ärva, om en aktiv innebörd. Att ärva är inte samma sak som att ta emot, utan det är att göra något till sitt. Och det måste varje generation göra på sitt sätt. Det legitimerade kulturarvet är alltid definierat av ett visst skikt i samhället. Inte nödvändigtvis de som har mest pengar, men de med den mesta utbildningen och gott om annat symboliskt kapital. Vi var ju faktiskt bara 20% som gick i läroverket på 50-talet, resten gjorde annat. Vi förberedde oss för ett socialt liv, där det var lämpligt att t ex känna till namnen på nobelpristagarna och att ha läst Dante och Ekelöf. De andra som inte förberedde sig på ett sådant liv brydde sig inte om detta kulturarv.

Med det vill jag säga, att kulturarvet har att göra med barnens olika bakgrunder och olika framtider. När man idag ofta talar om ett kulturarv, som alla mår lika bra av att tillägna sig, så glömmer man bort den skillnaden i bakgrund och framtid.

Begreppet kommersialism används ibland i debatten som ett synonymt ord för det onda, det skadliga. Hur vill du definiera begreppet?

Kommersialism är ett begrepp som ingår i den offentliga diskussionen. Det är ett slagord i kulturpolitiken. Botemedlet mot kommersialismens skadliga verkningar är väldigt ofta offentliga åtgärder av typen antinarkotikakampanjer.

Jag tycker att det är oklart vad kommersialism egentligen är. Man kan se på den från många utgångspunkter. Viktigt är att fråga sig huruvida kommersialism, eller för att använda ett precisare begrepp, kulturindustrin, skapar behov eller inte. Här tror jag, att det snarare är så att kulturindustrin tar tag i, förvränger och slår mynt av behov som redan finns. Behov av att vara omtyckt och vacker. Behov av närhet, uppskattning och att vara lycklig. Alla behov som många av oss har och som finns där, antingen kulturindustrin finns där eller inte.

Då vi nyligen renoverade fritidshemmet var våra barn med och inredde. Bland några affischer som barnen satte upp på väggarna fanns USA:s filmhjälte Rambo. Vad betyder han för barnen, tror du?

Hos pojkar, tror jag, är det en längtan efter att vara stark, att kunna kontrollera sin omvärld. Att inte, särskilt i de här åren, behöva uppleva några situationer av osäkerhet. Utestänger vi alla de behov som Rambo symboliserar, så kommer de tillbaka bakvägen på något sätt. Det obehagliga med den filmen tyckte jag var att man vände på historien. Stormakten är Vietnam. Det lilla folket är USA, personifierat av dels en spillra amerikanska krigsfångar som alltsedan kriget möglat i vietnamesiska bambuburar, dels deras räddare Rambo, utrustad, inte med bombplan, utan med knivar och pilbåge.

Ett gemensamt drag – historielöshet – hittar vi också hos andra av dagens filmhjältar som Mad Max och Conan Barbaren. Dessa filmer verkar klippta på måfå. De har ingen logisk handling och där finns ingen historia som är igenkännlig för oss. Det gemensamma för dessa hjältar är att de är amoraliska. De försöker inte hjälpa någon annan än sig själva. De existerar före historien och vi vet om dem, att de skall komma att grunda egna dynastier och imperier. De är Nietzsches övermänniska som sätter sina egna värden. Filmerna är mycket populära bland ungdomar. Enligt min uppfattning måste det vara uttryck för att fundamentala värden är ruckade. Min ungdoms hjältar stod för det goda och slogs mot det onda.

Hur vill du förklara det?

På något sätt har mycket ändrat sig. Föräldrarnas och lärarnas erfarenhet av hur det var att vara barn på 50-talet har förlorat i giltighet. Det gäller mycket av det som var grundläggande i både kärlekslivet och arbetslivet. Det är t ex ovanligt nu att man gifter sig och lever tillsammans livet ut. Arbetsmarknaden är mycket osäker. Man kan inte skaffa sig en yrkesutbildning och vara säker på att man får ägna sig åt just det arbetet under hela sitt yrkesverksamma liv. Genom den teknologiska utvecklingen försvinner yrken och det tillkommer snabbt nya. Nya arbetsuppgifter som inte fanns tidigare växer fram och man kan inte återgå till kända mönster.

Tror du att det är en framkomlig väg att tillsammans med barnen titta på dessa filmer och analysera dem?

Ja, men då får man inte ställa sig själv utanför. Jag har några gånger varit med i en grupp och läst Nick Carter och kärleksromaner. Vi har då inte börjat betygsätta bra och dåliga värderingar, utan pratat om det sug som t ex kärleksromaner utövar på oss själva. Behovet av närhet, värme och rädslan att skiljas från den man tycker om.

Pedagoger har ofta en tendens att lägga det onda utanför sig själva. Jag tror att det är farligt att inte erkänna att man i någon mening fascineras av sliskiga berättelser och våld. Det finns mer framkomliga vägar än att moralisera. Det är viktigt att producera, skapa själv –kanske skriva egna kärleksberättelser, göra egna pjäser - att producera egen kultur.